

Wonderful, wonderful Copenhagen !

Köpenhamn på 1960-talet! Vilket eldorado för en telefonintresserad ung svensk! En regnig augustimorgon 1960 steg jag av båten från Malmö vid Havnegade. Det var mitt andra besök i Danmarks huvudstad. Vid det första - två år tidigare - hade fjortonåringen varit helt uppslukad av djuren i Zoologisk Have, spöktåget på Tivoli, storstadsvimlet med de gula spårvagnarna och röken från ångloken som dök fram ur underjorden vid Vesterbrogade, där Arne Jacobsens SAS-hotell just hade börjat resa sig. Några telefoner fäste han sig inte vid.

Men nu, nu var vi där för att köpa mat. Snett över gatan låg *Havnegade 47 Lageret* några trappsteg ner i källaren. En mörk gammaldags bod, sparsamt upplyst av några glödlampor. Det var där jag fick syn på den, i hörnet till vänster innanför disken. En fantastisk gammal telefon med trattlur men med en fingerskiva monterad utanpå den låga långsidan. Undrar om den fungerar? Jodå! Rätt som det var ringde den, en distinkt, vacker klockklang, och mannen i den ljusbruna överdragsrocken svarade. Tänk om man kunde få tag i en sådan apparat!

Nästa anhalt var det doftande *mejeriet*, d.v.s. mjölk- och brödbutiken runt hörnet, på Cort Adelersgade. Också den ett par trappsteg ner, men modernare: vitt kakel på alla väggarna, och på en liten träpulp utmed den vänstra en väl så fantastisk apparat, på samma gång modern och en aning gammalmodig. Med smäcker lur i bakelit, fingerskiva på den lutande fronten, men ändå av plåt och med riktig klyka. Som en leksakstelefon, nästan.



Att apparaterna hette D 08 och D 30 visste jag inte då. Det lärde jag mig först ett par år senare, när jag på Kommunebiblioteket vid Kulturvet lyckats leta reda på en bok om KTAS' historia*). Från Sverige skrev jag sedan till KTAS och undrade om jag kunde få köpa en D 30. Nej, skicka den kunde de inte, men i svarsbrevet blev jag inbjuden till deras lager vid Teglgade 1-3.



På februari-lovet 1964 tog jag spårvagnen ut till Sydhavnen, visade brevet för vakten, fick komma in och för 40 danska kronor köpa en D 30 på villkor att den skulle "fores ud af landet". Jag hade inte möjlighet att också köpa en D 08 för 60 kr. Det fick anstå till året därpå, när jag börjat läsa i Lund, men då hade priset gått upp med cirka en hundralapp.

Det demiautomatiska systemet

Det var inte bara apparaterna som fångslade mig. På 1960-talet fanns i Köpenhamn inte mindre än tre telefonsystem sida vid sida:

- Ett helt manuellt CB-system för storabbonnenter över hela staden (med stationsnamnet Central).
- Ett demiautomatiskt system (*demi* är franska för 'halv') med lokala manuella stationer utspridda över hela huvudstadsområdet. (Det var en av dessa stationer som kunde upplevas i funktion i det nu nedlagda Telefonmuseet i Hellerup.) Numren var uppbyggda av de två första bokstäverna i stationsnamnet, vilka slogs på fingerskivan, samt 1-5 siffror som begärdes muntligen av telefonisten, sedan man på automatisk väg blivit kopplad till önskad lokalstation. Abonnenter som delade på en linje hade ytterligare en bokstav sist: u, v, x, eller y.
- Ett helautomatiskt system med sexsiffriga nummer.

Det demiautomatiska system fann jag särdeles intressant. Det förde med sig verkligt storstadsmässiga fingerskivor med bokstäver i hålen, som i London, Paris och New York, fast i dansk version - med Æ och Ø, och med C (eller CENTRAL) ensamt i hål 1. Vad som gjorde det extra spännande att ringa var att numret måste framsägas - på danska förstås - med siffrorna grupperade enligt bestämda regler.



Stationsnamnen var ett intressant kapitel. I stadskärnan fanns förutom BYen stationerna PAIx och MInerva, alla inrymda på samma ställe. Jag gissar att de två senare namnen hän-syftade på Amalienborg och universitet (gudinnan Minerva brukar ju identifieras med Pallas Athena, bl.a. vetenskapens skyddspatron), men jag kan ha fel. Längre ut blev stationsnamnen än mer fantasieggande. Ofta utgjordes de av flicknamn (lätta att komma ihåg?) där namnen med stadsdelsanknytning inte räckte till. På Vesterbro fanns t.ex. förutom VEster både EVa och HIlda, i andra områden NOra, AStA och BElla.

Det blev många köpenhamnsresor de kommande åren, tjugo stycken bara under första läs-året i Lund och många fler under sommarjobbandet som färdledare för svenska barn på skolresa och som rundtursguide i Kongens Kobenhavn.

*) KTAS: Kjobenhavns Telefon Aktieselskab Obs. gammalstavningen med Kj

Apparaterna

Köpenhamn vid mitten av 1960-talet måste ha varit unikt med sin mångfald av apparater från skilda epoker. På Magasin du Nord, det största varuhuset, fanns på alla avdelningar CB-apparater av 1908 års modell (som D 08 fast utan fingerskiva) eller motsvarande väggmodell, alla blänkande och fint underhållna. Av demiautomatiska apparater fanns vid den här tiden förutom D 08 och D 30 de nyare D 51 (från Kirks Telefonfabrik i Horsens) och D 52 (från Telefonfabrik Automatic i Köpenhamn). De två senare hade också var sin helautomatisk pendang (F 51 resp. F 52), till utseendet lika D-modellerna, men med fingerskivor som svischade tillbaka dubbelt så fort! När systemet började införas 1927 försåg man CBmodellen från 1908 med fingerskiva: D 08 var född. I Stockholmsutställningens år 1930 tillkom så den funktionalistiska nyskapelsen D 30, som bevarade ett originellt drag från 08modellerna - enklingsklockan med den blanka, utvändiga klangen vid klykfästet.

En unik D 30 kunde ses på Nationalmuseum i Stockholm för några år sedan, när man visade en retrospektiv utställning av Sigvard Bernadottes silverarbeten och industridesign. Modellen måste ha fallit funktionalisten Bernadotte i smaken; i stället för det sedvanliga plåthöljet hade han försett den med ett eget - lika stramt, men i konstfullt bearbetat silver! För övrigt kan man på fotografier från hans tid i Köpenhamn på industridesignföretaget Bernadotte & Bjorn - till en början med kontor vid Amaliegade, den gata där både D 08 och D 30 tillverkades - se honom och hans danske kompanjon, arkitekten Acton Bjorn, med svarta D 30 i bakgrunden.



Telefoni över Sundet

Flera år innan internationell trafik med landsnummer hade införts kunde man ringa från Köpenhamnsområdet direkt till Malmö genom att bara slå 020 + abonnentnumret; senare blev det också möjligt att ringa Stockholm enligt samma mönster - riktnumret var 021 för 6siffriga och enbart 02 för 7-siffriga nummer. Även Göteborg och Oslo kunde då nås på detta sätt (via 023 resp. 022, vill jag minnas).

Kring 1969, när landsnumren tagits i bruk, fungerade både de och de direkta riktnumren en tid parallellt.

Jag var den förste som skaffade egen telefon (en grå BC 660) i det studenthus där jag flyttade in höstterminen 1966. För mina korridorkompisar brukade jag demonstrera hur man kunde ringa till Köpenhamn: först slog man landsnumret 009 45, sedan 1 för Köpenhamnsområdet, därpå 28 (bokstäverna BY översatta till siffror), och när talmaskinen svarat "Byen" begärde man numret: seksogfirs treoghalvfems (86 93). Simsalabim! Vi brukade ringa till restauranger och fråga hur länge de hade öppet och fick då samtidigt ett smakprov på stämningen i form av gästernas sorl och musiken i bakgrunden.

Michael Stenberg

